

บทบาทสื่อกลางของนักศึกษาครูในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น: ขาดิพันธุ์วรรณนาการเรียนรู้อในชุมชนพหุวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กฤติน ชันละ

อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail : kittin.k@ubru.ac.th

รับต้นฉบับ 20 พฤษภาคม 2569; ปรับแก้ไข 30 กรกฎาคม 2569; รับตีพิมพ์ 3 สิงหาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สํารวจประสบการณ์การสื่อสารของนักศึกษาครูในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่เชิงสื่อกลาง และ 3) พัฒนาโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครูในบริบทพหุวัฒนธรรมใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้กรอบแนวคิดเชิงตีความผู้ให้ข้อมูลคัดเลือกแบบเจาะจง 3 กลุ่ม รวม 42 คน ได้แก่ นักศึกษาครู 33 คน อาจารย์ผู้ดูแลและผู้สอน 5 คน และผู้นำชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้าน 4 คน ในชุมชนพหุวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีพื้นที่หลักคือชุมชนชาติพันธุ์บ้านท่าล้ง อำเภอลองเจียม ร่วมกับชุมชนบ้านชีทวน อำเภอลองเจียม บ้านช่างหม้อ อำเภอลองเจียม และบ้านศรีฐาน จังหวัดยโสธร เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม บันทึกสะท้อนคิด และบันทึกภาคสนามของผู้วิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568 จนถึงจุดอิ่มตัวเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งสามประการ พบว่า ประการแรก ประสบการณ์แกนกลางของนักศึกษาครูคือการสื่อสารเชิงบริบท กล่าวคือ การปรับระดับและรูปแบบภาษาให้สอดคล้องกับคู่สนทนาแต่ละกลุ่ม เพื่อลดระยะห่างเชิงสถานะและสร้างความไว้วางใจ ประการที่สอง ปัจจัยสนับสนุนได้แก่ ความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม ทักษะการแปรสารทางวิชาการและความร่วมมือเชิงโครงสร้างจากชุมชนและสถาบัน ส่วนอุปสรรคได้แก่ ความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม การตีความคลาดเคลื่อน ข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยเชิงจิตวิทยา ประการที่สาม งานวิจัยพัฒนาโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางในฐานะกระบวนการเชิงพลวัต 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเข้าถึงและสร้างสัมพันธ์ 2) การถ่ายทอดและรับสาร 3) การเจรจาและประยุกต์ใช้ และ 4) การสะท้อนคิดและคืนข้อมูล โมเดลชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคมิใช่ความล้มเหลว หากแต่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ยกระดับนักศึกษาจากผู้ส่งสารสู่การเป็นล่ามทางวัฒนธรรม ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นปรากฏใน 2 ระดับ คือ ระดับนักศึกษาที่เกิดสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ และระดับชุมชนที่ได้รับนวัตกรรมและสื่อจากการทำงานร่วมกัน โมเดลดังกล่าวเป็นกรอบที่นำไปใช้ออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ

ชาติพันธุ์วรรณนา บทบาทสื่อกลาง นักศึกษาครู สมรรถนะข้ามวัฒนธรรม การสื่อสารเชิงบริบท

The Mediating Role of Pre-service Teachers in Local Development Activities: An Ethnography
of Learning in Multicultural Communities of Northeastern Thailand, A Case Study of
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Kittin Khanla

Lecturer Thai Language Program Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

E-mail : kittin.k@ubru.ac.th

Received 20 May 2026; Accepted 30 July 2026; Published 3 August 2026

Abstract

This ethnographic study aimed to: 1) explore the communication experiences of pre-service teachers in local development activities, 2) analyze the factors facilitating and obstructing their mediating role, and 3) develop a mediating role model for pre-service teachers in multicultural contexts. The study employed a qualitative approach grounded in an interpretive framework. Forty-two purposively selected informants participated across three groups: 33 pre-service teachers, 5 supervising lecturers and instructors, and 4 community leaders and local experts in multicultural communities of north-eastern Thailand. The principal site was the Bru ethnic community of Ban Tha Long (Khong Chiam District), with additional sites at Ban Chi Thuan (Khueang Nai District), Ban Chang Mo (Warin Chamrap District), and Ban Si Than (Yasothon Province). Data were collected between October 2024 and October 2025 using open-ended questionnaires, in-depth interviews, participant observation, reflective journals, and field notes, continuing until theoretical saturation was reached.

Regarding the first objective, the core experience of pre-service teachers was contextual communication: adjusting register and language variety for different interlocutor groups to reduce status distance and build trust. Second, facilitating factors included cultural understanding, the ability to translate academic knowledge into everyday language, and structural cooperation from the community and institution. Obstacles involved linguistic and cultural differences, misinterpretation, managerial constraints, and psychological factors. Third, the study developed a mediating role model structured as a four-stage process: 1) access and rapport building, 2) message transfer and reception, 3) negotiation and application, and 4) reflection and data return. The model indicates that obstacles serve as learning spaces rather than failures, helping pre-service teachers transition from simple message senders to cultural interpreters. This development occurred on two levels: pre-service teachers gained intercultural competence in knowledge, skills, and attitudes, while communities received innovations and media produced through joint work. Ultimately, the model provides a practical framework for designing teacher education curricula and local development activities in Rajabhat University contexts.

Keywords: Ethnography, Mediating Role, Pre-service Teachers, Intercultural Competence, Contextual Communication

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศมีพันธกิจหลักในการผลิตครูและพัฒนาท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) (ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ, 2560) ภายใต้ยุทธศาสตร์นี้ นักศึกษาครูถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชนท้องถิ่น โดยนำองค์ความรู้ทางวิชาการไปประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ควบคู่กับการผลิตบัณฑิตครูที่มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา (2556) และมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (กิตติยา รัศมีแจ่ม และคณะ, 2567; สภาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2565) ในระดับสถาบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้กำหนดการพัฒนาท้องถิ่นเป็นยุทธศาสตร์หลักเช่นเดียวกัน (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2560)

การทำหน้าที่สื่อกลางในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น ต้องอาศัยความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะการสอนตามมาตรฐานวิชาชีพ กล่าวคือ นักศึกษาต้องสามารถอ่านบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน เลือกใช้ภาษาและวงตัวให้เหมาะสมกับคู่สนทนา และเจรจาต่อรองความหมายเมื่อความเข้าใจไม่ตรงกัน ความสามารถชุดนี้คือสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม (Intercultural Competence) ซึ่ง Deardorff (2006) นิยามว่าเป็นความสามารถในการสื่อสารและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ข้ามวัฒนธรรม อันประกอบด้วยทัศนคติ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการโต้ตอบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง สอดคล้องกับที่ สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง (2553) ชี้ว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นเงื่อนไขกับรูปแบบการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม ความสามารถนี้ยังมีความสำคัญเมื่อนักศึกษาต้องลงพื้นที่ชุมชนที่มีความซับซ้อนทางชาติพันธุ์จริง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มักเกิดความท้าทายด้านภาษาและการตีความ (Kieu & Chunsuwimol, 2024; Del Villar et al., 2025)

แม้งานวิจัยที่ผ่านมาจะพิสูจน์ความสำคัญของสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมในเชิงปริมาณ (Del Villar et al., 2025; Korneeva et al., 2022) แต่ยังมีช่องว่างสำคัญ 3 ประการที่ยังไม่ได้รับการสำรวจ ได้แก่ 1. ยังไม่มีงานวิจัยในบริบทไทยที่อธิบายได้ว่ากระบวนการเรียนรู้และพัฒนาบทบาทสื่อกลางเกิดขึ้นอย่างไรในภาคสนามจริง 2. ยังขาดการศึกษาพลวัตการสื่อสารเชิงพหุวัฒนธรรมในบริบทมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยเฉพาะ และ 3. ยังไม่มีโมเดลเชิงกระบวนการที่สังเคราะห์จากประสบการณ์ภาคสนามจริงที่สามารถนำไปใช้ออกแบบหลักสูตรได้ ช่องว่างประการที่สามปรากฏชัดเมื่อพิจารณาวรรณกรรมด้านระเบียบวิธีชาติพันธุ์วรรณาทางการศึกษาของไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตำราว่าด้วยวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล (ชาย โพธิ์สิตา, 2564; สุภากร จันทวนิช, 2567; อลิศรา ศิริศรี, 2541) มากกว่าจะเป็นงานที่สังเคราะห์ผลภาคสนามขึ้นเป็นโมเดลเชิงกระบวนการสำหรับการออกแบบหลักสูตรครุศาสตร์ งานวิจัยนี้จึงเป็นความพยายามที่จะตอบช่องว่างทั้ง 3 ประการข้างต้นพร้อมกัน โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงชาติพันธุ์วรรณาในการสังเคราะห์ประสบการณ์ภาคสนามจริงของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ สุโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางในบริบทพหุวัฒนธรรม (LeCompte & Schensul, 1999)

ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับครู และผู้ดูแลนักศึกษาในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้สังเกตเห็นว่านักศึกษาที่ลงพื้นที่ชุมชนพหุวัฒนธรรมมีพัฒนาการเชิงสมรรถนะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนเดียวกัน ปรากฏการณ์นี้นำไปสู่ปัญหาที่แท้จริงของงานวิจัยนี้ คือ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตกำหนดให้นักศึกษาทำหน้าที่สื่อกลางระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน แต่ไม่มีคำอธิบายเชิงกระบวนการว่าบทบาทดังกล่าวถูกเรียนรู้และก่อรูปขึ้นอย่างไรในภาคสนาม เมื่อไม่รู้ว่าการบวนการเกิดขึ้นอย่างไร การเตรียมความพร้อม การหนุนเสริมระหว่างลงพื้นที่ และการประเมินผล จึงถูกออกแบบบนฐาน

การคาดเดามากกว่าฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลลัพธ์ที่ได้จึงขึ้นอยู่กับตัวนักศึกษาแต่ละคนมากกว่าการออกแบบของหลักสูตร งานวิจัยนี้จึงมุ่งสำรวจประสบการณ์การสื่อสารของนักศึกษาครู วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่สื่อกลาง และสังเคราะห์ข้อค้นพบให้กลายเป็นโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางที่หลักสูตรนำไปใช้ออกแบบกระบวนการได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจประสบการณ์การสื่อสารของนักศึกษาครูที่ผ่านกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อหรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่เชิงสื่อกลางของนักศึกษาครูระหว่างสถาบันการศึกษา กับชุมชนท้องถิ่น
3. เพื่อนำเสนอโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครูในบริบทพหุวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ 4 ด้าน ดังนี้ ด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล ศึกษาผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม รวม 42 คน ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ชั้นปีที่ 1 – 4 ที่ผ่านกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น 33 คน อาจารย์ผู้ดูแลและผู้สอน 5 คน และผู้นำชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้าน 4 คน ด้านพื้นที่ ศึกษาชุมชนพหุวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นักศึกษาลงพื้นที่จริง โดยมีพื้นที่หลักคือชุมชนบรูบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับบ้านชีทวน อำเภอเชียงโน บ้านช่างหม้อ อำเภวารินชำราบ บ้านศรีฐาน จังหวัดยโสธร และชุมชนในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นข้ามพื้นที่อื่น ๆ ด้านเนื้อหา ศึกษาบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครูใน 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ คือ 1) ประสบการณ์การสื่อสาร 2) ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรค และ 3) กระบวนการก่อรูปบทบาทสื่อกลางและการพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม และด้านระยะเวลา ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้บูรณาการแนวคิด 4 ชุดเป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครู ได้แก่ แนวคิดสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม (Deardorff, 2006; Del Villar et al., 2025) ที่ครอบคลุมทัศนคติ ความรู้ และทักษะ แนวคิดบทบาทสื่อกลาง (Korneeva et al., 2022) ที่จำแนกสมรรถนะของผู้ทำหน้าที่สื่อกลางออกเป็นสมรรถนะทางวิชาชีพและคุณสมบัติส่วนบุคคล แนวคิดวัฒนธรรมและการสื่อสาร (ยศ สันตสมบัติ, 2548; สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง, 2553) ที่มองวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นกรอบกำหนดรูปแบบการสื่อสาร และระเบียบวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Agar, 1996; Hammersley & Atkinson, 2019; Pink & Morgan, 2013) ที่เน้นการเข้าถึงมุมมองของคนในและทำความเข้าใจบริบทอย่างลึกซึ้ง แนวคิดทั้ง 4 ชุดนี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อสำรวจประสบการณ์การสื่อสาร วิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค และสังเคราะห์ข้อค้นพบสู่โมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครูในบริบทพหุวัฒนธรรม

วิธีการดำเนินวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้กำหนดประชากรเป็นนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในปีการศึกษา 2567–2568 ครอบคลุมนักศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 จากหลากหลายสาขาวิชา ผู้วิจัยใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงตามแนวทางของ Lincoln & Guba (1985) โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก 3 ข้อ คือ ต้องผ่านการลงพื้นที่กิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นในชุมชนพหุ

วัฒนธรรมอย่างน้อย 1 โครงการ มีประสบการณ์ตรงในการสื่อสารกับสมาชิกชุมชนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมหรือภาษาแตกต่างจากตนเอง และยินยอมเข้าร่วมการวิจัยตลอดระยะเวลาที่กำหนด

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวม 42 คน ซึ่งบรรจุจุดอิมตัวเชิงทฤษฎีตามแนวคิดของ Strauss & Corbin (1998) ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักศึกษาครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อกลาง 33 คน จำแนกตามชั้นปีเป็นชั้นปีที่ 1 จำนวน 4 คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 6 คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 21 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 คน จากหลากหลายสาขาวิชา โดยสาขาที่พบมากที่สุดคือภาษาไทย รองลงมาคือการประถมศึกษาและวิทยาศาสตร์ เมื่อจำแนกตามชุมชนที่ลงพื้นที่ พื้นที่หลักคือชุมชนบุรุษบ้านท่าล้ง อำเภอยางเจียม (11 คน) รองลงมาคือบ้านชีทวน (2 คน) บ้านช่างหม้อ (1 คน) บ้านศรีฐาน (1 คน) และกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นข้ามพื้นที่ เช่น วิศวกรรมสังคม จิตอาสา และการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเมือง (18 คน) กลุ่มที่ 2 อาจารย์ผู้ดูแลและผู้สอนที่ร่วมลงพื้นที่ 5 คน ครอบคลุมอาจารย์สายคติชนวิทยา อาจารย์ผู้ขับเคลื่อนกระบวนการวิศวกรรมสังคม และอาจารย์คณะครุศาสตร์ และกลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน 4 คน คือ ผู้ใหญ่บ้าน/ปราชญ์บ้านท่าล้ง ปราชญ์ผู้ดูแลวัดบ้านชีทวน ผู้ใหญ่บ้านบ้านช่างหม้อ และปราชญ์กลุ่มหัตถกรรมบ้านศรีฐาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูลตามกลุ่ม คือ นักศึกษาใช้รหัส ผช.01 – ผช.33 อาจารย์ผู้ดูแลใช้รหัส จอ.01 – จอ.05 และผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านใช้รหัส ปช.01 – ปช.04 เพื่อรักษาความลับของผู้เข้าร่วมวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมและตีความข้อมูล ตามแนวคิดของ Lincoln & Guba (1985) โดยมีเครื่องมือรอง 5 รายการ ได้แก่ (1) แบบสอบถามปลายเปิดเชิงลึกสำหรับนักศึกษา ที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดของ Deardorff (2006) และ Korneeva et al. (2022) ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดให้บรรยายประสบการณ์การสื่อสาร การปรับตัวทางวัฒนธรรม อุปสรรคที่พบและวิธีจัดการ ร่วมกับมาตราประเมินตนเองแบบ 5 ระดับในสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ (2) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างสำหรับอาจารย์ผู้ดูแลและผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเข้าถึงมุมมองต่อกระบวนการทำหน้าที่สื่อกลางของนักศึกษาจากคนละจุดยืน (3) แบบบันทึกภาคสนามและแนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (4) บันทึกการเรียนรู้สะท้อนคิดของผู้ให้ข้อมูล และ (5) บันทึกสะท้อนคิดของผู้วิจัยหลังการลงภาคสนามทุกครั้ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างความน่าเชื่อถือตามแนวทางของ Lincoln & Guba (1985) ใน 4 มิติ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือผ่านการตรวจสอบสามเส้าทั้งเชิงวิธีการเก็บข้อมูลและเชิงแหล่งข้อมูล กล่าวคือ การเปรียบเทียบข้อค้นพบจากนักศึกษา อาจารย์ผู้ดูแล และผู้นำชุมชน ร่วมกับการยืนยันความหมายกับผู้ให้ข้อมูล ความสามารถในการถ่ายโอนผ่านการบรรยายบริบทอย่างหนาแน่น ความสม่ำเสมอผ่านการบันทึกกระบวนการตัดสินใจ และการยืนยันผลโดยผู้วิจัยร่วม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าทั้งเชิงวิธีการและเชิงแหล่งข้อมูล ผ่านวิธีการหลัก 4 วิธี ได้แก่ (1) การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามปลายเปิดเชิงลึกจากนักศึกษาที่ผ่านการลงพื้นที่จริง (2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับอาจารย์ผู้ดูแลและผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งในกรณีผู้นำชุมชนดำเนินการเป็นภาษาถิ่นอีสานเพื่อรักษาบริบทและความลึกซึ้งของภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการรวบรวมเอกสารกับสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่นักศึกษาผลิตขึ้น เช่น สื่อประชาสัมพันธ์ บอร์ดเกมสุขภาพ แผนที่สมุนไพร และเครื่องมือวิศวกรรมสังคม และ (4) การบันทึกสะท้อนคิดของผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้ดูแลหลังการลงภาคสนามทุกครั้ง กระบวนการเข้าถึงพื้นที่และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนดำเนินตามแนวปฏิบัติการวิจัยชุมชนเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ชนิชฐา นันทบุตร และคณะ, 2556; งามพิศ สัตย์สงวน, 2547)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพถูกวิเคราะห์โดยใช้การตีความเชิงตีความผสมผสานกับการเล่าเรื่องชาติพันธุ์วรรณา (ชยันต์ วรรธนะภูติ, 2544; บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2552) ผ่าน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การถอดความและสร้างรหัสจากข้อมูลดิบ การวิเคราะห์

แนวนอนเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบระหว่างผู้ให้ข้อมูลทุกคน การวิเคราะห์แนวตั้งเพื่อเข้าถึงพลวัตเฉพาะของแต่ละบริบท และการก่อรูปโมเดลจากการสังเคราะห์ผลทั้งหมด โดยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ที่ผสมผสานคำพูดโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันข้อค้นพบ ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพทางหลักสูตรและการสอน (ศานิตย์ ศรีคุณ, 2561) และจัดเรียงผลการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการ ทั้งนี้ การออกแบบการวิเคราะห์ยึดแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงชาติพันธุ์วรรณาของ Creswell & Poth (2018)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่นำเสนอต่อไปนี้จะสังเคราะห์จากข้อมูลภาคสนามของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม คือ นักศึกษาครู 33 คน อาจารย์ผู้ดูแล 5 คน และผู้นำชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้าน 4 คน ผ่านแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และบันทึกสะท้อนคิดของผู้วิจัย โดยจัดเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

1. ประสพการณ์การสื่อสารของนักศึกษาครูในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1)

ประสพการณ์แกนกลางที่นักศึกษาครูรายงานตรงกันคือการทำหน้าที่สื่อสารแบบสองทิศทาง กล่าวคือ นำองค์ความรู้ทางวิชาการจากสถาบันไปประยุกต์ใช้กับบริบทชุมชน และในขณะเดียวกันก็รับฟังเสียงสะท้อนและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับมาพัฒนาองค์ความรู้ในมหาวิทยาลัย บทบาทนี้ต้องการความยืดหยุ่นทางการสื่อสารสูง โดยเฉพาะการปรับระดับภาษาให้เหมาะสมกับคู่สนทนาแต่ละกลุ่ม รูปแบบการปรับระดับภาษานี้ปรากฏชัดในคำบอกเล่าของนักศึกษาที่จำแนกคู่สนทนาออกเป็นหลายกลุ่มพร้อมกัน โดย ผ.01 อธิบายว่า “ในการลงพื้นที่ที่ต้องสื่อสารกับหลายกลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่มต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับบทบาทและสถานการณ์” (ผ.01, แบบสอบถามปลายเปิด, 12 ตุลาคม 2568) นักศึกษาที่ลงพื้นที่ชุมชนบ้านท่าล่างซึ่งใช้ภาษาบรูเป็นหลัก สะท้อนตรงกันว่าต้องอาศัยการสลับไปใช้ภาษาถิ่นอีสานเป็นภาษากลางในการสัมภาษณ์ ดังที่ ผ.18 เล่าว่า “ในการลงพื้นที่บ้านท่าล่าง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้ภาษาบรูและภาษาอีสาน เมื่อเราสัมภาษณ์เราก็ใช้ภาษาอีสาน เพื่อให้เราและเขาเข้าใจตรงกัน” (ผ.18, แบบสอบถามปลายเปิด, 26 ตุลาคม 2568) การปรับตัวทางภาษายังปรากฏในบันทึกที่ละเอียดขึ้น เมื่อคำศัพท์เฉพาะทางวัฒนธรรมอยู่ในภาษาบรูล้วน ดังที่ ผ.20 บรรยายเหตุการณ์การเก็บข้อมูลสมุนไพรว่า “พอผู้ให้ข้อมูลพูดภาษาบรูกับภาษากลางสลับกันไปมา เกี่ยวกับชื่อสมุนไพร วิธีการใช้ เพราะบางชื่อเป็นภาษาบรูที่ไม่คุ้นเคยและออกเสียงใกล้เคียงกัน ทำให้จดบันทึกผิดในตอนแรก ต้องให้ท่านอธิบายซ้ำจึงเข้าใจได้ถูกต้อง” (ผ.20, แบบสอบถามปลายเปิด, 26 ตุลาคม 2568) คำบอกเล่าเหล่านี้ยืนยันว่าการปรับตัวทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นหัวใจของการปฏิบัติงานจริง และเป็นทักษะที่ก่อรูปขึ้นในสถานการณ์ภาคสนามมากกว่าในห้องเรียน

นอกจากด้านภาษา ประสพการณ์ในพื้นที่ยังนำพานักศึกษาไปสู่การพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมใน 3 ด้าน ในด้านความรู้ นักศึกษาเชื่อมโยงทฤษฎีทางวิชาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีความหมาย ผ.13 สะท้อนว่า “การเรียนรู้รับฟังและถ่ายทอดข้อมูลทั้งสองด้าน ไม่ใช่เพียงการนำความรู้ไปสู่ชุมชน แต่ยังเป็นการนำประสพการณ์และภูมิปัญญาชุมชนกลับมาพัฒนาองค์ความรู้” (ผ.13, แบบสอบถามปลายเปิด, 26 ตุลาคม 2568)

ในด้านทักษะ นักศึกษาพัฒนาความสามารถในการอ่านสถานการณ์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบริบท ซึ่งเป็นทักษะที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากห้องเรียน และในด้านเจตคติ พบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนที่สุดโดยนักศึกษาที่เคยมองชุมชนชาติพันธุ์ว่าห่างไกลกลับรายงานความรู้สึกเป็นกันเองและเคารพในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นหลังจากได้คลุกคลีและทำงานร่วมกันจริง ดังที่ ผ.24 สะท้อนว่า “มีการปรับตัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากแต่ละชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ทั้งด้านภาษา วัฒนธรรม อาหาร อาชีพ จึงต้องปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมและเข้าใจกับคนในชุมชนนั้น ๆ”

(ผข.24, แบบสอบถามปลายเปิด, 26 ตุลาคม 2568) การเปลี่ยนแปลงเจตคตินี้ยังปรากฏในเสียงของผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่าประสบการณ์ในพื้นที่ทำให้เห็นคุณค่าของความรู้ทั้งเชิงวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กัน

มุมมองจากฝั่งชุมชนยืนยันการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาในทิศทางเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้าน/ปราชญ์บ้านท่าล้ง (ปช.01) เล่าถึงการที่นักศึกษาปรับตัวเข้าหาวิถีไทบุรว่า “พอกะพาเห็ดของจริงเลย พาย่างเข้าป่าไปเบิ่งสมุนไพร... พอเด็กมันเห็นพ่อกะพาเห็ด มันกะเห็ดตาม ถอดเก็บย่างเข้าป่า นั่งพับเพียบกราบดินน้า... เออ มันตั้งใจอีหลี” (ปช.01, สัมภาษณ์เชิงลึก) คำบอกเล่านี้แสดงว่าการปรับตัวของนักศึกษาไม่เพียงอยู่ในระดับภาษา แต่ครอบคลุมถึงการวางท่าทีและการเคารพความเชื่อของชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชาวบ้านเปิดใจถ่ายทอดภูมิปัญญาเชิงลึก

2. ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่เชิงสื่อกลางของนักศึกษาครู (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่เชิงสื่อกลางของนักศึกษาครู สามารถจำแนกปัจจัยดังกล่าวได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ปัจจัยสนับสนุน และอุปสรรค ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่เชิงสื่อกลางของนักศึกษาครู

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	คำอธิบาย
ปัจจัยสนับสนุน (Facilitating Factors)	1. ความเข้าใจ ในบริบททาง วัฒนธรรม	การตระหนักรู้และเข้าใจวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อให้นักศึกษาวางตัวและสื่อสารได้เหมาะสม
	2. ทักษะการสื่อสาร และการอธิบาย	ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เช่น นวัตกรรม, สื่อประชาสัมพันธ์ ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายและทักษะการฟังเชิงรุกเพื่อจับประเด็นความต้องการของชุมชน
	3. ความร่วมมือและ การสนับสนุนเชิง โครงสร้าง	การได้รับการยอมรับจากปราชญ์ชุมชนและผู้นำชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษา และเพื่อนร่วมทีม ซึ่งสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันตลอดกระบวนการลงพื้นที่
อุปสรรค (Key Obstacles)	1. ความแตกต่าง ทางภาษา และวัฒนธรรม	ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุด โดยเฉพาะการใช้ภาษาถิ่นเฉพาะ เช่น ภาษาบรู หรือสำเนียงภาษาท้องถิ่นที่ฟังยาก หรือการที่ชุมชนใช้ภาษาที่นักศึกษาไม่คุ้นเคย
	2. การตีความ คลาดเคลื่อน	ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน อันเกิดจากคำถามที่ไม่ชัดเจน การสื่อสารที่ไม่กำกวมหรือการที่นักศึกษาตีความไปเองโดยไม่สอบถามซ้ำ
	3. ข้อจำกัดด้าน การบริหารจัดการ	โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านเวลาที่ลงพื้นที่สั้นเกินไป และการบริหารเวลาของทีมงานที่ไม่ตรงกัน
	4. ปัจจัยเชิงจิตวิทยา	ความไม่มั่นใจในตนเองของนักศึกษาในช่วงแรก และความเกรงใจ ซึ่งเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่ทำให้ให้นักศึกษาไม่กล้าซักถามหรืออธิบายบางประเด็นกับผู้สูงอายุ

ที่มา : ผู้วิจัย

ปัจจัยสนับสนุนที่โดดเด่นที่สุดคือความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมและทักษะการแปรสารทางวิชาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงบทบาทของอาจารย์ผู้ดูแลในการเตรียมความพร้อมและวางบทบาทให้นักศึกษาก่อนลงพื้นที่ ดังที่ ผข.30 ระบุถึงบทบาทของอาจารย์ผู้ดูแลว่า “ต้องขอบคุณอาจารย์ผู้ดูแลที่คอยบอกว่าเราเข้าไปทำกิจกรรมในฐานะอะไร การวางตัวเป็นอย่างไร ทำให้เข้าใจบริบทที่จะไปทำและเป็นสื่อกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (ผข.30, แบบสอบถามปลายเปิด, 12 ตุลาคม 2568) ในขณะที่อุปสรรคหลักคือความแตกต่างทางภาษาถิ่น โดยเฉพาะภาษาบุรีรัมย์ ดังที่ ผข.26 ระบุว่า “ข้อจำกัดของชุมชนคือภายในชุมชนใช้ภาษาบุรีรัมย์เป็นส่วนใหญ่ จึงต้องมีผู้แปลภาษา ต้องเข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้านเพื่อเรียนรู้ภาษาถิ่น และต้องขอคำแนะนำจากปราชญ์ชุมชนเพิ่มเติม” (ผข.26, แบบสอบถามปลายเปิด, 26 ตุลาคม 2568) อุปสรรครองลงมาคือการตีความคลาดเคลื่อน ข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยเชิงจิตวิทยา ซึ่งจะยกตัวอย่างหลักฐานประกอบในย่อหน้าถัดไป

หลักฐานเชิงประจักษ์ของอุปสรรคทั้ง 4 ประการปรากฏสม่ำเสมอในคำบอกเล่าของนักศึกษา ในด้านการตีความคลาดเคลื่อน ผข.28 สะท้อนว่าปัญหามักเกิดจาก “การฟังไม่เข้าใจแล้วตีความไปเอง โดยที่ไม่ถามคนอื่นก่อน” จึงต้องแก้ด้วยการถามซ้ำให้เข้าใจและรับฟังให้มากขึ้น (ผข.28, แบบสอบถามปลายเปิด, 26 ตุลาคม 2568) ในด้านข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ ผข.12 ระบุว่า “ช่วงนั้นเป็นช่วงปิดเทอม ทำให้ทีมในกลุ่มงานต่างคนต่างกลับบ้าน เป็นอุปสรรคในการประสานงานทำบอร์ดเกม เพราะมีเวลารวบรวมไม่ตรงกัน” (ผข.12, แบบสอบถามปลายเปิด, 12 ตุลาคม 2568) และในด้านปัจจัยเชิงจิตวิทยา ผข.05 อธิบายความเกรงใจต่อผู้สูงอายุว่า “เกิดความเกรงใจในการสื่อสารบางเรื่อง เพราะการสื่อสารกับผู้สูงอายุบางครั้งเป็นบุคคลที่เราไม่สนิทด้วย จึงเกิดความเกรงใจที่จะอธิบาย” (ผข.05, แบบสอบถามปลายเปิด, 12 ตุลาคม 2568) คำบอกเล่าเหล่านี้ยืนยันว่าอุปสรรคทั้งสี่มีได้เป็นข้อสันนิษฐานเชิงทฤษฎี หากแต่เป็นประสบการณ์ตรงที่นักศึกษาเผชิญและต้องหาทางจัดการในภาคสนาม

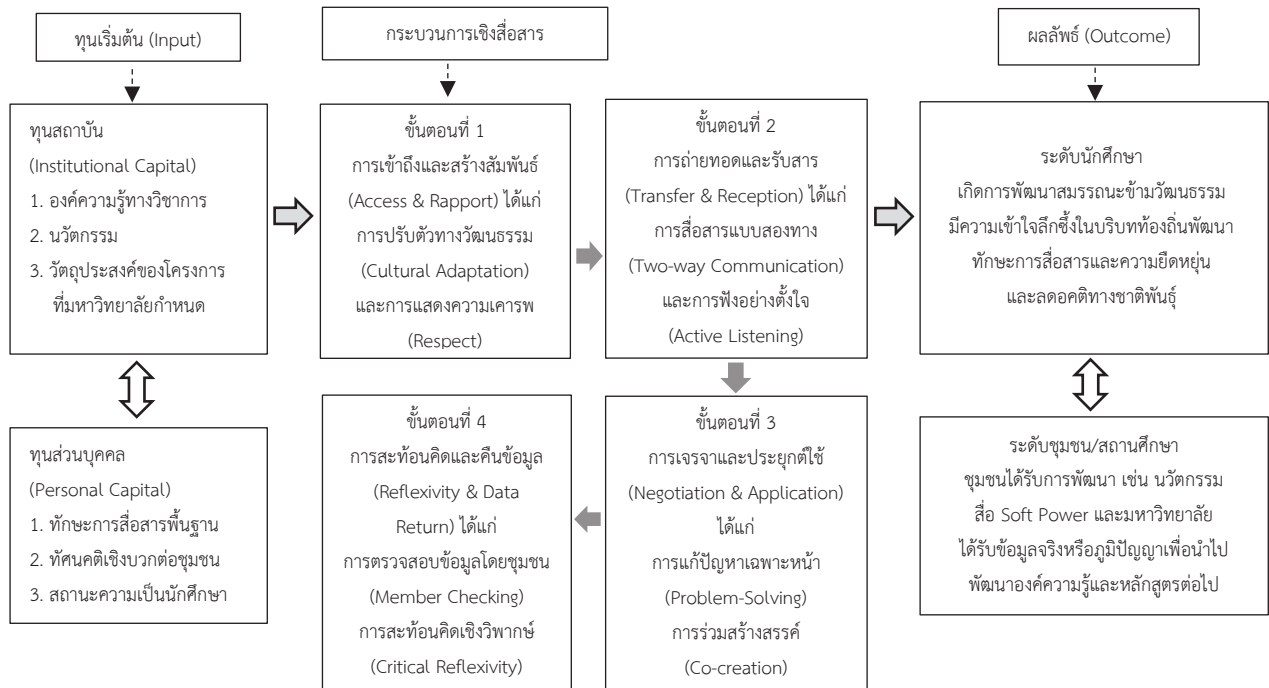
เมื่อพิจารณาจากมุมมองของอาจารย์ผู้ดูแล ปัจจัยสนับสนุนด้านเจตคติและทักษะปรากฏชัดในกระบวนการเตรียมและหนุนเสริมนักศึกษา อาจารย์สายคติชนวิทยา (อจ.01) เน้นว่าการเข้าใจวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขแรกของการทำงานกับชุมชน “คติชนของชาวอีสานมันผูกอยู่กับดินกับน้ำ ถ้าเราไม่เข้าใจความเคารพที่เขามีต่อธรรมชาติ เราจะไม่วันเข้าใจแก่นแท้ของชุมชนเลย” (อจ.01, สัมภาษณ์เชิงลึก) ในด้านทักษะการฟัง อาจารย์ผู้ร่วมกระบวนการวิศวกรรมสังคม (อจ.03) ชี้ว่านักศึกษาต้องพัฒนาการฟังอย่างตั้งใจจนสามารถ “ฟังให้ได้ยินสิ่งที่เขาไม่ได้พูด” ซึ่งเมื่อจับจังหวะได้ ข้อมูลที่ได้กลับมาจะลึกซึ้งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (อจ.03, สัมภาษณ์เชิงลึก) มุมมองของอาจารย์ทั้งสองท่านสอดคล้องกับปัจจัยสนับสนุนที่นักศึกษารายงาน และยืนยันว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น การเตรียมความพร้อมและการไต่ชะระหว่างลงพื้นที่ มีบทบาทสำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อกลาง

ข้อค้นพบที่สำคัญคืออุปสรรคทั้ง 4 ประการปรากฏสม่ำเสมอในนักศึกษาทุกชั้นปีและทุกสาขาวิชา โดยไม่พบรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างเป็นระบบระหว่างกลุ่ม บ่งชี้ว่าอุปสรรคเหล่านี้เป็นลักษณะประจำของบริบทพหุวัฒนธรรม ไม่ใช่ปัญหาเฉพาะบุคคล และที่สำคัญกว่านั้น อุปสรรคเหล่านี้ไม่ใช่จุดล้มเหลว หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการปรับกระบวนการทัศน์ นำไปสู่การก่อรูปโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางที่นำเสนอในหัวข้อถัดไป

3. โมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครูในบริบทพหุวัฒนธรรม (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา สามารถก่อรูปโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครู ซึ่งอธิบายบทบาทดังกล่าวในฐานะกระบวนการเชิงพลวัต 4 ขั้นตอน มีใช้สถานะคงที่ โมเดลนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนที่

สัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) ทูเริ่มต้น 2) กระบวนการเชิงสื่อสาร 4 ขั้นตอน และ 3) ผลลัพธ์ โดยองค์ประกอบทั้งสามส่วนดำเนินไปภายใต้การกำกับของปัจจัยเชิงบริบทตลอดกระบวนการ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพ 1 โมเดลกระบวนการบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาครู

ที่มา : ผู้วิจัย

กระบวนการ 4 ขั้นตอนของโมเดลมีลักษณะต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การเข้าถึงและสร้างสัมพันธ์ นักศึกษาปรับตัวทางวัฒนธรรมและลดช่องว่างทางสถานะเพื่อสร้างความไว้วางใจ ขั้นตอนที่ 2 การถ่ายทอดและรับสาร นักศึกษาใช้การสื่อสารแบบสองทางโดยอาศัยการฟังอย่างลึกซึ้ง ขั้นตอนที่ 3 การเจรจาและประยุกต์ใช้ นักศึกษามองหาความรู้ทางวิชาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อหาจุดร่วมที่ปฏิบัติได้จริง และขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนคิดและคืนข้อมูล นักศึกษาประมวลผลประสบการณ์ทั้งหมดเพื่อพัฒนสมรรถนะแห่งวิชาชีพและส่งมอบผลลัพธ์คืนสู่ชุมชน

คุณูปการสำคัญของโมเดลนี้คือการยืนยันว่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน เช่น ภาษาbaru การตีความคลาดเคลื่อน และความกังวล ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาที่ต้องแก้ไข แต่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ผลักดันให้นักศึกษาเข้าสู่ขั้นตอนที่ 3 การเจรจาและประยุกต์ใช้ อย่างเข้มข้น และเป็นตัวขับเคลื่อนที่เปลี่ยนนักศึกษาจากผู้ส่งสารให้กลายเป็นล่ามทางวัฒนธรรม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลรหัส ผข.03 สรุปได้อย่างกระชับว่า “คำว่าสื่อกลางสำหรับผมหมายถึงการเป็นผู้เชื่อมความเข้าใจระหว่างสองฝ่าย เพื่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนาร่วมกันอย่างแท้จริง” (ผข.03, แบบสอบถามปลายเปิด, 12 ตุลาคม 2568)

คำพูดนี้ไม่เพียงสะท้อนประสบการณ์ของนักศึกษาคณะหนึ่ง แต่ยังสะท้อนแก่นสำคัญของงานวิจัยทั้งชิ้นให้เห็นว่า สำหรับนักศึกษาคณะที่ผ่านกระบวนการนี้ บทบาทสื่อกลางไม่ใช่สิ่งที่ถูกมอบหมายจากภายนอก แต่เป็นสิ่งที่เติบโตขึ้นจากการลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ชีวิตของชุมชน

ข้อมูลจากอาจารย์ผู้ดูแลและผู้นำชุมชนช่วยยืนยันพลวัตของโมเดลในแต่ละขั้นตอนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขั้นตอนที่ 3 การเจรจาและประยุกต์ใช้ อาจารย์ผู้ขับเคลื่อนกระบวนการวิศวกรรมสังคม (อจ.02) อธิบายว่าการทำงานร่วมกับชาวบ้าน บังคับให้นักศึกษาคิดถี่ๆ และถอยออกมาหนึ่งก้าวเพื่อรับฟังความรู้ท้องถิ่นที่มีพลวัตของตนเอง (อจ.02, สัมภาษณ์เชิงลึก) ในขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนคิดและคืนข้อมูล อาจารย์ผู้ดูแลกลุ่มพัฒนาท้องถิ่น (อจ.04) ใช้กระบวนการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานทันทีหลังจบการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง เพื่อให้นักศึกษาทบทวนการเลือกใช้คำและปรับวิธีเข้าหาผู้ให้ข้อมูลในครั้งต่อไป (อจ.04, สัมภาษณ์เชิงลึก) ส่วนผลลัพธ์ที่คืนกลับสู่ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน/ปราชญ์บ้านท่าล่าง (ปช.01) สะท้อนคุณค่าของการที่นักศึกษาช่วยจัดทำแผนที่สมุนไพรว่า “ถ้าบ่มีเด็กน้อยพวกนี้มาช่วยเห็ดข้อมูลไว้ มีหน้าลูกหลานกะสืบทอดไปต่อแล้วละ” (ปช.01, สัมภาษณ์เชิงลึก) และปราชญ์กลุ่มหัตถกรรมบ้านศรีฐาน (ปช.04) สะท้อนการประยุกต์ใช้ความรู้แบบพึ่งพากันว่า “เรื่องเห็ดหมอน แม่สืบทอดให้เปิด... แต่เรื่องสืบทอดไปขายในคอมพิวเตอร์นั้น สู้ต้องมาช่วยแม่... เหมามีภูมิปัญญา แต่เด็กรุ่นใหม่มันเก่งเทคโนโลยี” (ปช.04, สัมภาษณ์เชิงลึก) คำบอกเล่าจากทั้งสามกลุ่มจึงยืนยันตรงกันว่าบทบาทสื่อกลางของนักศึกษามีใช้การถ่ายทอดความรู้ทางเดียว แต่เป็นการเจรจาต่อรองและแลกเปลี่ยนคุณค่าระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณานี้ต่อบัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการได้ดังนี้ 1. ด้านประสบการณ์การสื่อสารประสบการณ์แกนกลางของนักศึกษาคณะคือการสื่อสารเชิงบริบท ซึ่งแสดงออกผ่านการปรับระดับภาษาให้เหมาะสมกับคู่สนทนาแต่ละกลุ่มเพื่อสร้างความไว้วางใจ และนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ 2. ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่เชิงสื่อกลาง ปัจจัยสนับสนุนประกอบด้วยความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม ทักษะการสื่อสารและการอธิบาย และความร่วมมือเชิงโครงสร้างจากชุมชนและสถาบัน ส่วนอุปสรรคประกอบด้วยความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม การตีความคลาดเคลื่อน ข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยเชิงจิตวิทยา โดยอุปสรรคทั้ง 4 ประการพบสม่ำเสมอในนักศึกษาทุกชั้นปี 3. ด้านโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลางของนักศึกษาคณะในบริบทหัตถกรรม งานวิจัยนำเสนอโมเดลในฐานะกระบวนการเชิงพลวัต 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าถึงและสร้างสัมพันธ์ การถ่ายทอดและรับสาร การเจรจา และประยุกต์ใช้ และการสะท้อนคิดและคืนข้อมูล โมเดลนี้ชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ยกระดับนักศึกษาจากผู้ส่งสารสู่การเป็นล่ามทางวัฒนธรรม และเป็นคุณูปการที่ตอบสนองวาทะซึ่งงานวิจัยเชิงปริมาณที่มีอยู่ยังไม่สามารถอธิบายได้ นั่นคือกระบวนการที่สมรรถนะข้ามวัฒนธรรมถูกสร้างและบ่มเพาะในภาคสนามจริง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในส่วนนี้มุ่งถอดรหัสความหมายที่ซ่อนอยู่ในข้อค้นพบแต่ละประการ โดยร้อยเรียงเข้ากับกรอบแนวคิดทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณูปการขององค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ โดยจัดเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการ

ประเด็นอภิปรายประการแรก ด้านประสบการณ์การสื่อสาร ข้อค้นพบที่ว่านักศึกษาคณะต้องอาศัยการสื่อสารเชิงบริบท โดยเฉพาะการปรับใช้ภาษาถิ่นอีสานและการวางท่าทีให้สอดคล้องกับคู่สนทนา สะท้อนว่าการสื่อสารในบริบทหัตถกรรมไม่ได้เป็นเพียงทักษะ แต่เป็นกลไกสำคัญในการปรับตัวและสร้างความไว้วางใจ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Deardorff (2006) ที่เสนอว่าสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมเริ่มต้นจากการพัฒนาทัศนคติที่เปิดรับและเคารพความแตกต่าง ก่อนแปลงเป็นความรู้และทักษะการปฏิบัติที่สังเกตได้ในภาคสนาม และยังสอดคล้องกับมุมมองทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมของ ยศ สันตสมบัติ (2548) และ สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง (2553) ที่มองว่าวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นกรอบกำหนด

รูปแบบการสื่อสาร การที่นักศึกษาเลือกใช้ภาษาถิ่นจึงมิใช่การเปลี่ยนรหัสภาษาเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่เป็นการเข้าสู่สิ่งที่ Agar (1996) เรียกว่า languaculture คือการยอมรับว่าภาษาและวัฒนธรรมเป็นเนื้อเดียวกัน จุดที่งานวิจัยนี้ขยายต่อจากงานเชิงปริมาณของ Kieu & Chunsuwimol (2024) ซึ่งพบเพียงว่าความสามารถในการปรับรูปแบบการสื่อสารเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานร่วมกับชุมชน คือการแสดงให้เห็นกระบวนการที่ความสามารถนี้ก่อรูปขึ้นจริง มุมมองจากฝั่งชุมชนช่วยยืนยันข้อค้นพบนี้จากคนละจุดยืน โดยปราชญ์ผู้ดูแลวัดบ้านชีทวน (ปช.02) ระบุว่าเปิดใจถ่ายทอดความรู้ให้ก็ต่อเมื่อเห็นท่าที่นอบน้อมของนักศึกษา “มันอย่างเข้ามาจะไปกราบพระก่อน มากกว่าชี้เหยื่อลานวัดช้อยกัน... ท่าที่มันเป็นตาอีกแบบลูกหลานอีสานบ้านเฮา” (ปช.02, สัมภาษณ์เชิงลึก) คำบอกเล่านี้ยืนยันว่าเงื่อนไขของการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกในชุมชนอีสานคือการวางตัวเชิงวัฒนธรรม มิใช่เทคนิคการสัมภาษณ์

อย่างไรก็ดี กลยุทธ์การปรับใช้ภาษาถิ่นมีข้อจำกัดที่ต้องระบุให้ชัด กล่าวคือ กลยุทธ์นี้มีประสิทธิผลเต็มที่เฉพาะเมื่อนักศึกษามีพื้นฐานภาษาร่วมกับชุมชน ในบริบทของชุมชนโบราณท่าลี่ซึ่งใช้ภาษาในตระกูลมอญ - เขมรที่แตกต่างจากภาษาไทยและภาษาอีสานโดยสิ้นเชิง นักศึกษาต้องพึ่งพากลไกอื่น ทั้งการใช้ผู้แปล การเรียนคำศัพท์พื้นฐาน และการอาศัยปราชญ์ชุมชนเป็นตัวกลาง ข้อค้นพบนี้ชี้ว่าการสื่อสารเชิงบริบทไม่ใช่สูตรสำเร็จที่ใช้ได้เหมือนกันในทุกชุมชน หากแต่ต้องปรับตามระดับความห่างทางภาษาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อสังเกตเชิงระเบียบวิธีที่งานวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาในชุมชนพหุภาษาควรคำนึงถึง (LeCompte & Schensul, 1999)

ประเด็นอภิปรายประการที่สอง ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่เชิงสื่อกลาง ข้อค้นพบที่จำแนกปัจจัยเชิงจิตวิทยา ได้แก่ ความกังวล ความเกรงใจ และความไม่มั่นใจ ในฐานะอุปสรรคหลักช่วงแรก ชี้ให้เห็นว่าการเป็นสื่อกลางไม่ได้ขึ้นอยู่กับการทักษะทางวิชาชีพเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบนี้ตอกย้ำแนวคิดของ Korneeva et al. (2022) ที่จำแนกสมรรถนะของผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อกลางออกเป็นสมรรถนะทางวิชาชีพและคุณสมบัติส่วนบุคคล อุปสรรคด้านความเกรงใจที่พบในงานวิจัยนี้จึงเป็นความท้าทายในระดับคุณสมบัติส่วนบุคคลที่นักศึกษาต้องก้าวข้าม มุมมองของอาจารย์ผู้ดูแลช่วยอธิบายว่าการก้าวข้ามนี้เกิดขึ้นผ่านการหนุนเสริมอย่างเป็นระบบ มิใช่ปล่อยให้ให้นักศึกษาเผชิญโดยลำพัง อาจารย์ผู้ร่วมกระบวนการวิเคราะหฺงสังคม (อจ.03) ใช้วิธีสังเกตอยู่ห่าง ๆ แล้วกระตุ้นให้นักศึกษาเปลี่ยนจากคำถามเชิงวิชาการเป็นคำถามเรื่องปากท้อง เพื่อลดกำแพงระหว่างนักศึกษากับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการโค้ชในงานภาคสนามที่เน้นการค่อย ๆ ถอนตัวของผู้เชี่ยวชาญเมื่อผู้เรียนเริ่มทำได้ การเสริมต่อการเรียนรู้เชิงโครงสร้างนี้จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้อุปสรรคเชิงจิตวิทยาถูกแปรเป็นการเรียนรู้

อนึ่ง ความเกรงใจในบริบทวัฒนธรรมไทยมีความซับซ้อนเกินกว่าจะจัดเป็นอุปสรรคเพียงอย่างเดียว เนื่องจาก Deardorff (2006) เสนอว่าทัศนคติที่เคารพและอ่อนน้อมถ่อมตนคือรากฐานของสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม หมายความว่าความเกรงใจที่นักศึกษาแสดงต่อผู้สูงอายุอาจเป็นการแสดงออกของทัศนคติเชิงบวกในรูปแบบเฉพาะของวัฒนธรรมไทย ข้อสังเกตนี้ได้รับการยืนยันจากมุมมองของอาจารย์คณะครุศาสตร์ (อจ.05) ที่มองว่าการที่นักศึกษานั่งพนมมือรับฟังปัญหาของเขาย่างตั้งใจ คือการบ่มเพาะความอ่อนน้อมถ่อมตนซึ่งเป็นคุณสมบัติของครูที่ดี (อจ.05, สัมภาษณ์เชิงลึก) ข้อค้นพบนี้จึงชวนให้ตั้งคำถามเชิงทฤษฎีว่าในบริบทวัฒนธรรมไทย เส้นแบ่งระหว่างอุปสรรคเชิงจิตวิทยากับทุนทางวัฒนธรรมอยู่ที่จุดใด ซึ่งเป็นประเด็นที่งานวิจัยในอนาคตควรตรวจสอบอย่างเป็นระบบ

ประเด็นอภิปรายประการที่สาม ด้านโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลาง 4 ขั้นตอน ให้คุณูปการเชิงทฤษฎีสำคัญ 2 ประการ ประการแรก โมเดลนี้ยืนยันว่าการพัฒนาบทบาทสื่อกลางต้องอาศัยกระบวนการที่เป็นลำดับขั้น มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองโดย

ธรรมชาติ สอดคล้องกับงานของ พัทธา เอี่ยมกิจการ สบายใจ (2565) ที่พัฒนาโมเดลนักสื่อสารงานวิจัยรุ่นใหม่เป็นกระบวนการ 5 ขั้นตอน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ก้าวไปไกลกว่าการยืนยันความเป็นลำดับขั้น ด้วยการแสดงให้เห็นว่าแต่ละขั้นตอนถูกยืนยันจากผู้ให้ข้อมูลคนละกลุ่มที่มองปรากฏการณ์เดียวกันจากคนละมุม ซึ่งเป็นจุดแข็งเชิงความน่าเชื่อถือตามหลักการตรวจสอบสามเส้าเชิงแหล่งข้อมูล (Hammersley & Atkinson, 2019; Lincoln & Guba, 1985) กล่าวคือ ขั้นตอนที่ 1 การเข้าถึงและสร้างสัมพันธ์ ได้รับการยืนยันจากเสียงของผู้นำชุมชนที่เปิดใจเมื่อเห็นทำทีนอบน้อมของนักศึกษา ขั้นตอนที่ 3 การเจรจาและประยุกต์ใช้ สะท้อนผ่านคำอธิบายของอาจารย์ (อจ.02) ว่านักศึกษาต้องลดอีโก้ เพื่อรับฟังพลวัตของความรู้ท้องถิ่น และขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนคิดและคืนข้อมูล ปรากฏทั้งในกระบวนการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานที่อาจารย์จัดให้ (อจ.04) และในคุณค่าที่ชุมชนได้รับ ดังที่ปราชญ์บ้านท่าล้ง (ปช.01) เห็นว่าแผนที่สมุนไพรมานักศึกษาจัดทำจะช่วยรักษาภูมิปัญญาไว้ให้ลูกหลาน

คุณูปการประการที่สอง คือการที่โมเดลให้คำตอบเชิงคุณภาพที่ขาดหายไปจากงานวิจัยเชิงปริมาณ กล่าวคือ ในขณะที่ Del Villar et al. (2025) พิสูจน์ว่าสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในประเทศไทย งานดังกล่าวไม่ได้อธิบายว่าสมรรถนะนี้ถูกสร้างขึ้นอย่างไรในบริบทจริง โมเดล 4 ขั้นตอนของงานวิจัยนี้เติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 3 ที่แสดงว่าสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมมิได้เกิดจากการอบรมในห้องเรียน แต่เกิดขึ้นและได้รับการบ่มเพาะในสถานการณ์ที่นักศึกษาเผชิญข้อจำกัดจริงและต้องเจรจาต่อรองทางออก ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับเสียงของผู้นำชุมชนที่มองบทบาทสื่อกลางเป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพา ดังที่ปราชญ์กลุ่มหัตถกรรมบ้านศรีฐาน (ปช.04) สะท้อนว่า “เรามีภูมิปัญญา แต่เด็กรุ่นใหม่มันเก่งเทคโนโลยี” ซึ่งเป็นภาพของการร่วมสร้างสรรค์ที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีทุนคนละชนิดมาแลกเปลี่ยนกัน มิใช่การถ่ายทอดความรู้ทางเดียวจากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน ซึ่งจุดนี้จึงเป็นการยกระดับความเข้าใจบทบาทสื่อกลางจากผู้ส่งสารไปสู่ล่ามทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม พึงตระหนักว่าโมเดลที่นำเสนอมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงเส้นตรง ในขณะที่ข้อมูลภาคสนามบางส่วนชี้ให้เห็นว่านักศึกษาเคลื่อนที่ระหว่างขั้นตอนในลักษณะที่ไม่เป็นเส้นตรงเสมอไป สอดคล้องกับที่ Pink & Morgan (2013) เสนอว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงชาติพันธุ์วรรณนามักมีลักษณะเป็นวงจรมากกว่าเส้นตรง ดังนั้น โมเดลที่พัฒนาขึ้นนี้จึงควรเข้าใจในฐานะกรอบแนวคิดเชิงพรรณนาที่สะท้อนรูปแบบโดยรวมของกระบวนการ มากกว่าจะเป็นแบบจำลองเชิงกำหนดที่ทุกขั้นตอนต้องเกิดขึ้นตามลำดับอย่างเคร่งครัด ความแตกต่างในการเข้าใจนี้มีนัยสำคัญต่อการนำโมเดลไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณาประกอบการนำไปใช้ 3 ประการ ประการแรก ข้อจำกัดด้านพื้นที่และการกระจายของผู้ให้ข้อมูล แม้จะเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มแล้ว แต่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักศึกษากระจุกตัวในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าล้งและจังหวัดอุบลราชธานีเป็นหลัก โมเดลที่พัฒนาขึ้นจึงสะท้อนบริบทเฉพาะของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การนำไปใช้ในบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป เช่น ภาคเหนือหรือชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องตรวจสอบความสามารถในการถ่ายโอนเพิ่มเติม ประการที่สอง ข้อจำกัดด้านระเบียบวิธี ระเบียบวิธีเชิงชาติพันธุ์วรรณนาพึ่งพาการตีความของผู้วิจัยเป็นสำคัญ แม้จะใช้การตรวจสอบสามเส้าทั้งเชิงวิธีการและเชิงแหล่งข้อมูล และการยืนยันโดยผู้ให้ข้อมูลแล้ว แต่ข้อค้นพบยังมีลักษณะเฉพาะบริบทที่ไม่อาจสรุปอ้างอิงในเชิงสถิติได้ และประการที่สาม ข้อจำกัดด้านช่วงเวลา การเก็บข้อมูลภาคสนามจำกัดอยู่ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568 จึงอาจไม่ครอบคลุมพลวัตของบทบาทสื่อกลางที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏควรกำหนดให้การเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่เป็นเงื่อนไขบังคับของทุกโครงการพัฒนาท้องถิ่น โดยครอบคลุมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภาษาของชุมชนเป้าหมาย รวมไปถึงการปฏิบัติตนเมื่อลงชุมชน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าอุปสรรคด้านภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัญหาที่นักศึกษาทุกชั้นปีเผชิญเหมือนกัน ไม่ใช่ปัญหาที่หมดไปเองเมื่อนักศึกษามีอายุการศึกษามากขึ้น

2. หลักสูตรควรบรรจุโมเดลบทบาทเชิงสื่อกลาง 4 ขั้นตอนเป็นโครงสร้างของรายวิชาหรือกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้และเกณฑ์การประเมินแยกรายขั้นตอน เพื่อให้ทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีเครื่องมือร่วมกันในการติดตามพัฒนาการของสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม

3. อาจารย์ผู้ดูแลโครงการควรใช้โมเดล 4 ขั้นตอนเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมและการถอดบทเรียนร่วมกับนักศึกษาหลังเสร็จสิ้นการลงพื้นที่แต่ละครั้ง โดยตั้งคำถามสะท้อนคิดที่จำแนกตามขั้นตอน เช่น นักศึกษาสร้างความไว้วางใจกับชุมชนได้อย่างไร เกิดการเจรจาต่อรองความหมายในประเด็นใดบ้าง และคืนข้อมูลกลับสู่ชุมชนด้วยวิธีใด

4. ในชุมชนที่ใช้ภาษาต่างตระกูลจากภาษาไทย เช่น ชุมชนบรู หลักสูตรควรจัดให้มีผู้ประสานงานท้องถิ่นหรือล่ามชุมชนร่วมทีมตั้งแต่ต้น แทนการปล่อยให้ศึกษาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยตนเอง ซึ่งผลการวิจัยพบว่าทำให้เกิดความกังวลและการตีความคลาดเคลื่อนในช่วงแรกของการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่นำโมเดล 4 ขั้นตอนไปทดลองใช้จริงในการออกแบบรายวิชาหรือกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบว่าโมเดลนี้ช่วยพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาครูได้จริงหรือไม่ และช่วยลดอุปสรรคใดได้บ้าง

2. ควรขยายการศึกษาไปยังชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น เช่น ภาคเหนือหรือชายแดนภาคใต้ เพื่อทดสอบความสามารถในการถ่ายโอนของโมเดลข้ามบริบททางภาษาและศาสนาที่แตกต่างกัน

3. ควรติดตามนักศึกษาที่ผ่านกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นไปจนถึงช่วงที่ประกอบวิชาชีพครูจริง เพื่อดูว่าสมรรถนะที่ก่อรูปขึ้นในภาคสนามส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนพหุวัฒนธรรมอย่างไรในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา รัศมีแจ่ม, รุ่งนภา ตั้งจิตรเจริญกุล, และ ศิโรจน์ ผลพันธิน. (2567). สมรรถนะในยุคการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 301-318.
- ชนิษฐา นันทบุตร และคณะ. (2556). *คู่มือการพัฒนาทักษะการวิจัยชุมชนด้วยการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาแบบเร่งด่วน (Rapid Ethnographic Community Assessment Process: RECAP)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- คุรุสภา. (2556). *ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สาระความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

- งามพิศ สัตย์สวณ. (2547). *งานวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยนต์ วรรณะภูติ. (2544). การวิจัยทางมานุษยวิทยา: ทักษะทางทฤษฎี วิธีการวิจัยและการสะท้อนความจริง. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 14(3), 231-257.
- ชาย โปธิสตา. (2564). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ. (2560). *ยุทธศาสตร์ใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2552). *โลกของคนไร้บ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พัชรา เอี่ยมกิจการ สบายใจ. (2565). การพัฒนาโมเดลนิกลีสสารงานวิจัยรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคกลาง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 12(2), 213-222.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. (2560). *ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2564)*. งานยุทธศาสตร์และประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศานิตย์ ศรีคุณ. (2561). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางหลักสูตรและการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนาวิชาชีพครูสำหรับอาเซียน และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สภาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2565). *หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาสมรรถนะครูของครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. (2553). อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ในพหุวัฒนธรรมและการสื่อสาร. *วารสารศาสตร์*, 15(1), 198-228.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2567). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิศรา ศิริศรี. (2541). การนำวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนามาใช้ในการวิจัยทางการศึกษา. ใน *เอกสารรวมบทความทางวิธีวิทยาการวิจัย เล่ม 1 ชุดรวมบทความเล่มที่ 16*. (พิมพ์ครั้งที่ 1, น. 249-257). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Agar, M. (1996). *Professional stranger: An informal introduction to ethnography* (2nd ed.). New York: Academic Press.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in International Education*, 10(3), 241-266.
- Del Villar, J. R. B., Chunsuwimol, B., Flores, L. A. B., Mando, D. A., Bayoging, R. B., Pada, W. J. V., Sukmueang, C., & Leephetwongngam, W. (2025). Intercultural competence as a mediator between emotional intelligence and job satisfaction: Insights from teaching professionals in Thailand. *Advances in Consumer Research*, 2(5).
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice*. London: Routledge.
- Kieu, T. K. L., & Chunsuwimol, B. (2024). The mediating role of intercultural competence on the relationship between emotional intelligence and job satisfaction among teachers in Vietnam. *Journal of Management and Social Sciences*, 3(2), 1-13.
- Korneeva, Y., Shahova, L., & Skripchenko, N. (2022). Mediators' professional competence and personal qualities in conducting conciliation processes with varying degrees of success. *SA Journal of Industrial Psychology*, 48(0), a1870. <https://doi.org/10.4102/sajip.v48i0.1870>

- LeCompte, M. D., & Schensul, J. J. (1999). Designing and conducting ethnographic research. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Naturalistic inquiry. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Pink, S., & Morgan, J. (2013). Short-term ethnography: Intense routes to knowing. *Symbolic Interaction*, 36(3), 351-361.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.